

SAMENVATTING

Context

Uit de literatuur blijkt dat er nog vaak stereotiep gedacht wordt over "seksualiteit op oudere leeftijd". Dit wordt ook bevestigd in de praktijk. Het weerspiegelt zich onder andere in de houding van verpleegkundigen ten aanzien van seksualiteit bij ouderen. Bovendien gaan ouderen zelf dit stereotiepe denken vaak internaliseren waardoor er een schaamtegevoel en weinig openheid tot communicatie ontstaat. Nochtans is een open houding ten aanzien van dit thema belangrijk. Diverse onderzoeken hebben de relatie tussen seksueel welbevinden en algemene kwaliteit van leven aangetoond.

Probleemstelling

De hierboven geschetste context maakt dat seksuele gezondheid en welzijn vaak gezien worden als taboeonderwerpen door verpleegkundigen. Daarbij veronderstellen verpleegkundigen vaak dat seksualiteit geen prioriteit is voor patiënten. Een aanname die in belangrijke mate de attitude van verpleegkundigen zal bepalen en voor een groot deel gebaseerd is op een gebrek aan kennis over het onderwerp. Van hieruit is volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe kunnen we verpleegkundigen ondersteunen om de communicatie omtrent seksualiteit bij de 65-plusser in een chronische zorgsetting te optimaliseren?

Methodologie

Voor deze bachelorproef is gezocht naar wetenschappelijke literatuur via de databank 'Limo', die toegang geeft tot verschillende databanken zoals pubmed, invert, portal4care en tripdatabase. Daarbij is gezocht naar zowel Engelse als Nederlandse literatuur. Verder is er gebruikt gemaakt van google scholar en zijn er artikels en boeken ontleend uit de campusbibliotheek. Er is eveneens gebruik gemaakt van websites die expertise en richtlijnen rond dit thema beschikbaar stellen. Tot slot werd er informatie bekomen aan de hand van persoonlijke communicatie, mails met experts en het bijwonen van het symposium "Tachtig Tinten" te Gent.

In deze bachelorproef zijn eerst een aantal begrippen scherp gesteld waarna dieper wordt ingegaan op de seksuele behoeften en het belang van seksualiteit bij 65-plussers. Daarna is gekeken naar factoren die de attitude van verpleegkundigen bepalen en de impact daarvan op de zorgrelatie. Vervolgens is gekeken naar de context waarbinnen het onderwerp zich afspeelt in het kader van deze bachelorproef, met name de chronische zorgsetting. Daarbij is de rol onderzocht van de aan- dan wel afwezigheid van beleid aangaande seksualiteit bij 65-plussers. Vervolgens is onderzocht wat er reeds voorhanden is aan tools om het taboe bij verpleegkundigen te doorbreken, en eens doorbroken hoe er verder mee om te gaan. Op het einde van deze bachelorproef zijn twee specifieke aspecten van seksualiteit naderbij bekeken, met name seksueel grensoverschrijdend gedrag in de zorgrelatie en seksuele diversiteit bij 65-plussers in een chronische zorgsetting. Tenslotte is in het kader van deze bachelorproef een spel ontwikkeld voor studenten verpleegkunde en actieve verpleegkundigen om het taboe te doorbreken.

Titel: Spreken is goud, zwijgen is out.

Hoe kunnen we verpleegkundigen ondersteunen om de communicatie omtrent seksualiteit bij de 65-plusser in een chronische zorgsetting te optimaliseren?

Groepsleden: Wendy Aernouts, Jolien Heusdens, Jill Peeters, Ellen Deckx

Promotor: Dorine Nevelsteen

Conclusies

In deze bachelorproef is aangetoond dat de attitude van verpleegkundigen ten aanzien van seksualiteit een grote impact heeft op het welbevinden van 65-plussers in een chronische zorgsetting. Die attitude wordt beïnvloed door verschillende factoren. Belangrijk is om een open houding aan te nemen over dit onderwerp teneinde communicatie mogelijk te maken en tegemoet te komen aan de individuele noden en behoeften van zorgvragers.

Beleid op instellingsniveau kan ertoe bijdragen dat verpleegkundigen zich veiliger voelen om te communiceren over "seksualiteit". Een duidelijk beleid geeft concrete handvaten en richting over hoe er best wordt omgegaan met seksualiteit. Het ontbreken van beleidsrichtlijnen daarentegen kan aanleiding geven tot onzekere praktijken en inconsistentie. Dit kan grote gevolgen hebben voor de seksuele gezondheid van de zorgvragers en daarmee ook voor diens levenskwaliteit.

In deze bachelorproef is verder aangetoond dat de heersende attitude vooral te maken heeft met een gebrek aan kennis over seksualiteit bij 65-plussers. Het ontbreken van vaardigheid om met onderwerp om te gaan vormt daarenboven een drempel om het gesprek aan te gaan.

Teneinde attitude, kennis en vaardigheid te optimaliseren zijn in deze bachelorproef tools aangereikt. Met name is ook gebleken dat bestaande communicatiemodellen als (Ex-) PLISSIT en BLISSS zeer bruikbaar en nuttig zijn. Beide modellen kunnen verpleegkundigen helpen wanneer ze het gesprek aangaan over het thema. Beide modellen volgen grotendeels dezelfde stappen, met net iets andere accenten.

Wat grensoverschrijdend gedrag in de zorgrelatie betreft is gebleken dat het wel degelijk bestaat en dat er modellen beschikbaar zijn, zoals het vlaggensysteem en de hermeneutische cirkel, die kunnen helpen om het bespreekbaar te maken. Wel blijkt dat er aan deze modellen nog gewerkt moet worden om ze meer af te stemmen op de context zoals in deze bachelorproef geschetst.

Er is eveneens gebleken dat de attitude van verpleegkundigen een grote impact heeft op de levenskwaliteit van 65-plussers die LHB (Lesbisch Homoseksueel Biseksueel) zijn, meer nog dan bij heteroseksuelen. Daarbij is specifiek gekeken naar factoren die een positieve attitude stimuleren, waaronder bewustwording, (h)erkenning van specifieke noden en aandacht en zorg voor privacy en veiligheid. Regelmatige ethische (zelf)reflectie, samen met training is erg belangrijk zodanig dat verpleegkundigen beschikken over de juiste kennis en aandacht hebben voor de specifieke gevoeligheden en de juiste benadering ten opzichte van LHB- ouderen.

Tenslotte is in het kader van deze bachelorproef een spel ontwikkeld. Door middel van dit spel kunnen op interactieve wijze het bewustzijn, de kennis en de vaardigheden van (student)- verpleegkundigen vergroot worden. Aan de hand van denk-, doe- en discussieopdrachten wordt kennis en bewustzijn gecreëerd wat betreft seksualiteit bij 65-plussers in een chronische zorgsetting. Deze proef, en in het bijzonder het spel, draagt daarmee hopelijk een steentje bij om de levenskwaliteit van 65-plussers in een chronische zorgsetting te verhogen en hun verblijf aldaar aangenamer te maken.

Titel: Spreken is goud, zwijgen is out.

Hoe kunnen we verpleegkundigen ondersteunen om de communicatie omtrent seksualiteit bij de 65-plusser in een chronische zorgsetting te optimaliseren?

Groepsleden: Wendy Aernouts, Jolien Heusdens, Jill Peeters, Ellen Deckx

Promotor: Dorine Nevelsteen